

DR. NAGY LÁSZLÓ

PSZICHOLÓGIAI TÉNYEZŐK A HÁZASSÁG ÉRVÉNYTELENÍTÉSÉNÉL

SUMMARY. The title of this study is *Psychological aspect for marriage annulment*. The new Code of Canon Law (1983) brings a richness of doctrinal and psychological depth to the subject of marriage. This can be seen particularly when it outlines the maturity and capacity needed by persons for the serious relationship called Christian marriage. Canonical jurisprudence maintains today that such discernment is not present for valid consent when the following are absent from a particular person: either a sufficient maturity in the order of relationship or a sufficient critical appreciation of the nature and essential obligations of marriage.

Az 1983-as „Codex Juris Canonici” a korszerű pszichológiai megközelítéssel tovább gazdagítja a házasságról szóló tanítását.¹ Reformja abban nyilvánul meg, hogy hangsúlyozza az egyén személyi érettségét és döntési képességének fontosságát, amellyel az a keresztényi házasságot felvállalja.² Jelen tanulmány célja ismertetni azokat a pszichológiai és erkölcsi képességeket, amelyek birtoklásában létrejöhet az érvényes házasság.

1. Nem gyengeség, de nem is csapda

A házasságról szóló tanítás a pár kapcsolatának minőségét helyezi központba. Azt a képességet, amellyel egymást szeretetben elfogadják, és egymásnak szeretetben adják oda önmagukat. Az Egyház tanítása hangsúlyozza, hogy egymás elfogadása nem jelent

¹ Az 1983-as CIC megjelenése után ebben a témában megjelent irodalomból lásd, M. F. POMPEDDA, „Maturità psychica e matrimonio nei canoni 1095, 1096”, in: *Apollinaris*, 57 (1984), pp. 131–150; UA., „De incapacitate assumendi obligationes matrimonii essentielles”, in: *Periodica*, 75 (1986), pp. 129–152; G. VERSALDI, „Psychology and Marriage Consent”, in: *Forum* (Malta), 6 (1995), pp. 79–102; C.A. OJEMEN, *Psychological Factors in Matrimonial Consent in the Light of Canonical Legislation*, Roma, 1986.

² A „pszichológia” és „pszichiátria” kifejezések az egyházi törvénykönyv szóhasználatában összesen tíznél kevesebb helyen fordulnak elő az egyházi törvénykönyvben. Az esetek többségében a szó, mint a fizikainak ellentéte és kiegészítő párja jelentkezik. Pl. a szemináriumba való felvételnél a pszichikai és fizikai egészséget kell megvizsgálni. A szerzetesekkel kapcsolatban szintén szó esik pszichikai vagy fizikai betegségről (vö. 689. k. 2. §., 241. k. 1. §., 1029. k., 1041. k. 1°, 1044. k. 2. §. 2°, 1051. k. 1°, 1095. k. 3°). Az egyházi rend szentségével kapcsolatban is többször említi a törvénykönyv a fizikai és pszichikai egészségnek a fogalompárját. Végül pedig a házasságjogban a már említett helyeken, a házassági beleegyezésre való képtelenséggel kapcsolatban mondja a kódex, hogy valaki pszichikai természetű okokból képtelen a házassági terhek vállalására.

egyét a másik birtoklásával, hanem ajándékozással ér fel. Ebben a kapcsolatban a párnak, egyéni szabadsága teljes tudatában és birtoklásában, lehetősége van a fejlődésre.

A kölcsönös, interperszonális kapcsolat³ feltételezi azt, hogy a partnerek felismerik és megértik azt a paradoxont, mely szerint egyetlen ember sem lehet önmaga teljes birtoklásában, míg közösségre nem lép Istennel és embertársaival. Ez a fajta kapcsolat teszi lehetővé mindkét személy egymástól függő, igaz szeretet általi növekedését. Ez nem gyengeség, csapda vagy uralkodási eszköz, hanem az Istenfiú által véghezvitt cselekedet:

„Hiszen ismeritek a mi urunk Jézus Krisztus kegyelmét,
 hogy értetek szegénnyé lett, bár gazdag volt,
 hogy az ő szegénysége által gazdagok legyetek.” 2Kor 8, 9

Ahhoz, hogy az eredeti döntés milyenségét megtudhassuk, szükséges az egyén házáséletének elemzése is. Ennek magyarázata abban áll, hogy az egyén mások felé irányuló megnyilvánulásai egyenes arányban állnak a személy érettségi fokával. Ezért a házásélet vizsgálata kulcsfontosságú, mert csakis ennek az ismeretében értékelhetjük az individuum házasságra való képességét abban a pillanatban, amikor erre beleegyezését adta. Az elmélet visszafele értelmez, mivel ennek alapján eldönthetjük, hogy az illető személy képes volt-e egyáltalán az adott pillanatban érett, érvényes házassághoz szükséges emberi határozatot hozni.

Ez a széles spektrumú tárgyekezelés meghatározza az Egyházi Törvénykönyv házassághoz való viszonyát, és figyelembe veszi a pszichológiai eredményeket és az érzelmi fejlődés hatását a szent kötetekre. Ennek értelmében az 1095. kánon 3° a házasságra képtelennek nyilvánítja azokat „akik a házasság lényegi kötelezettségeinek vállalására pszichikai természetű okok miatt képtelenek”.⁴

³ Vö. D. DE CARO, „La comunicazione interpersonale e l'amore coniugale nel matrimonio canonico”, in: *Monitor ecclesiasticus*, 110 (0985), pp. 511–531; W.A. SCHUMACHER, „Interpersonal Communication in Marriage. A Commentary on the Rotal Decision of April 5, 1973, *coram Serrano*”, in: *Studia canonica*, 9 (1875), pp. 5–35; U.A., „The Importance of Interpersonal Relations in Marriage”, in: *Studia canonica*, 10 (1976), pp. 75–112; I. GRAMUNT, „Reflections on Marriage as a Juridical and Interpersonal Relationship”, in: *Monitor ecclesiasticus*, 125 (2000), pp. 601–624.

⁴ Eszerint érvénytelen a házasságkötés, ha a házasság lényegi kötelezettségeinek vállalására való pszichés okokból fakadó képtelenség áll fenn. A pszichés okokat nagyon sokféleképpen érti a bírói praxis, viszont az Apostoli Szent Szék gyakorlatából bizonyos tendenciák kielemezhetők. Napjainkban ezt a képet és

A meghatározás rendkívül világos, ám ezt nem lehet pusztán a törvény merev szellemében értelmezni, hanem tényleges kutatásokkal kell róla meggyőződni. Csakis beleegyezés hozza létre a házasságot,⁵ amely nem más, mint az érett személy döntésének nyomatékosítója és egyben véglegesítője.

Napjaink kánoni joggyakorlata állítja, hogy érvényes házassági beleegyezés nem jöhet létre olyan személyek közt, akiknél bizonyos hiányosságok lépnek fel (vö. 1095. k.):⁶ nem eléggé érettek egy párkapcsolat vállalására vagy nem rendelkeznek elég kritikai értékeléssel a házasság természetéből és lényegéből fakadó kötelezettségekről. Más szóval: a személynek éretten és elégséges belső szabadsággal rendelkezve kell emberi döntést hoznia. Az

ezeket a felismeréseket az egyházi bíróságok előtt világszerte folyó házassági perek abszolút többségében felhasználják, mondhatni ezek a percímek divatos percímek lettek. Természetesen nem azért, mert a bizonytalan fogalmak között könnyebb megoldást találni, hanem mert áttört egy olyan kép, felismerés az emberről, amire a valóságban ráismerünk, ami alapján a bíró felismeri, hogy itt csakugyan ez a probléma. Az 1095. kánonban megfogalmazott képtelenségek bővebb megvilágítását lásd: L. NOTARO, „Can. 1095 n. 3 CIC ed oggetto essenziale del consenso”, in: *Il Diritto Ecclesiastico*, 104 (1993), pp. 704–715; J. GRESSIER, „L'incapacité d'assumer les obligations essentielles du mariage (c. 1095, 3): Acquis et incertitudes de la jurisprudence rotale en 1993”, in: *Revue de Droit Canonique*, 44 (1994), pp. 1–55.

⁵ Vö. CIC 1057. k. 1. §; GS, 48a. Ebben az összefüggésben sajátosan antropológiai jelentőségű terület magának a házassági beleegyezésnek a témája. Ma az egyházi törvénykönyv a házassági beleegyezés tárgyaként a két személy kölcsönös önatadását nevezi meg, vagyis azt az akarati tettet hívja házassági beleegyezésnek, mely révén a házasságkötő fél átadja magát és elfogadja a másikat a házassági teljes életközösség létesítése céljából. Régen az egyházjog arról beszélt pl., hogy a felek átadják a jogot a házastársi cselekvésekhez vagy egymás testéhez, stb., vagyis az ember egész valóságát kevésbé vették figyelembe.

⁶ Itt a házassági beleegyezésre való képtelenség eseteit próbálja felsorolni a törvényhozó. Három nagy esettípusról beszél. Az egyik az értelemszerűen használatának hiánya: méltatja a törvénykönyv azt a körülményt, hogy a házasságkötéshez magasabb szintű tudatosság kell, mint bizonyos más, a hétköznapi életben előforduló apró cselekedetekhez. Fontosabb ennél az 1095. k. 2°, ahol az ítélőképességről van szó. Ezen a helyen a törvényhozó kijelenti, hogy a házasság lényegi kötelezettségeinek a vállalása és átadása tekintetében a súlyos ítélőképesség-hiány elegendő ahhoz, hogy valaki a házasságra képtelen legyen. Nagyon hagyományos fogalomról van szó, a *discretio iudicii*-ről, de mögötte ott van egy hosszú időszaknak a II. vatikáni zsinatot követő évtizedeknek a bírósági gyakorlata. Ezek alapján nyugodtan felsorolhatnánk egy hosszú listát azokról a diagnózisokról, amelyeknek az esetében az egyházi bíró ezt a kategóriát köteles alkalmazni, természetesen mindig a konkrét személy konkrét állapotára vonatkozó adatokat értékelve.

érettség hiánya hatásában tagadja meg a személyes beleegyezést és választást.⁷

A Kódex a házasságra készülő egyéntől elvárja, hogy saját szexualitását ne csupán fizikai képességként szemlélje, hanem emberi mivoltának szerves részeként kezelje.⁸ A témakör háttérében az a szexuális fejlődésmélelet áll⁹, amely szerint a személynek három fejlődési szakaszon kell áthaladnia: ösztönös szakasztól, a mintakép szakaszon keresztül a kiválasztói szakaszig, amely képessé teszi az embert egy, önmagával ellentétes nemű, bizonyos személy kiválasztására.

Az a személy, aki az első két fejlődési szakasznál megreked, meggátoltatik abban, hogy a harmadik fázisba jusson, és hogy ezáltal emberi módon értékelje a másik nemiségét. Ennek a képtelenségnek oka érzelmi blokádban lelhető fel, amely megakadályozza az embert személyiségének további fejlődésében. Enélkül az utolsó fok nélkül nem érhető meg a házasság, és nem is terjeszthető ki arra az interperszonális dimenzióra, amely lényeges eleme az igaz és érvényes házasságnak.

2. Három képesség szükséges

A múltbeli joggyakorlat túlhangsúlyozta az egyén értelmi képességeit mondván, hogy a házassági kötelezettségekről való értelmi belátás elégséges a házassági beleegyezés képességéhez. Manapság azonban ismeretes, hogyha az értelem sértetlen vagy annak látszik, az akarat rendelkezhet hiányosságokkal az érzelmi fejlődés sikertelensége miatt.¹⁰ Téves értelmezése a házasság természetének, jogainak és kötelezettségeinek, vagy a másik személy elfogadásának torzult felfogása, amely inkább ösztönös, mint szándékos, mind azt mutatja, hogy a házasságról való kritikai döntés hiányos. Mindez akkor is fennáll, ha létezik ugyan egy bizonyos fokú fogalmi vagy értelmi tudás, de a szükséges értelmi és akarati érettség hiányzik.

A kritikai ítélőképességnek legkevesebb három tényezője van:

⁷ Vö. F. VANNI, „*Immaturità psicologica: dimensioni psicologiche e rilevanza canonistica*”, in: *Monitor ecclesiasticus*, 111 (1986), pp. 337–343.

⁸ Vö. T.P. DOYLE, „*The Moral Inseparability of the Unitive and Procreative Aspects of Human Sexual Intercourse*”, in: *Monitor ecclesiasticus*, 109 (1984), p. 456.

⁹ Vö. G. GANDELIER, „*Sexualité et personnalité*”, in: *Revue de Droit Canonique*, 39 (1989), pp. 115–154.

¹⁰ Vö. J. MCREAVEY, „*Emotional Immaturity and Diocesan Pre-marriage Policies*”, in: *Studia canonica*, 16 (1982), pp. 283–330.

(1) az egyén önmagára való reflektáló képessége. Különösképpen a döntések előtti gondolkodásnak van lényeges szerepe, amennyiben minden döntés kihat a döntéshozóra magára.

(2) az a készség és képesség, amellyel az egyén itt és most kötelezi el magát a másik személynek, és amellyel valóra is váltja azt.

(3) az a képesség, amellyel az egyén alaposan megfontolt érvekkel indokolja meg döntését.

Ennek a három képességnek minimálisan jelen kell lenniük, ahhoz hogy érvényes házassági beleegyezésről beszélhessünk.

3. Házaséletben való megnyilvánulás

Ez nem azt jelenti, hogy a személynek a házasság minden eleméről tudnia kell, hanem, hogy általános, kritikai értékeléssel kell rendelkeznie a házasság követelményeiről. Mindezeket a mindennapi házaséletben kell megélni, nem pusztán elméletként tudni. Szükséges elgondolkodnunk: milyen emocionális hatóerők lesznek döntésünk következményei, és a másikhoz való ragaszkodásunk és személyének elfogadása mennyiben határozza meg, és befolyásolja majd az érzelmi és értelmi életünket.

Ezek a képességek a házasélet megélésében kerülnek felszínre. Állíthatjuk, hogy elfogadjuk és tiszteljük a másik szabadságát, mikor valójában elnyomjuk és/vagy szétromboljuk "fel"-ünknek az egyéniségét. Ilyen esetekben minden olyan próbálkozás, amely a másik szellemi szabadságára és függetlenségére, önmaga megvalósítására, személyisége fejlesztésére irányul, az egyik fél számára elviselhetetlen, mivel számára önzőségnek minősül. Az a házastárs, aki nem a tisztelet, odaadás, kapcsolat és egység tükrében szemléli a másikat, az a fajta ember, aki fejlődésében visszamaradott és társa számára veszélyes, mivel érzelmileg nem igényli a másikkal való közösséget.

A Rota Romana egyik döntése megkérdőjelezi a partnerek abbeli jogát, hogy szerepet vállaljanak olyan előző házasságból származó gyerekek nevelésében, ahol a gyerekek apja elhunyt. A házasság lényegi kötelezettségeihez tartozik a gyermeknevelés, amelyre a családi egység irányul.¹¹ Ennek a kötelezettségnek a kizárása – legyen az szándékos vagy képtelenségből történő – egyet jelent a házasság érvénytelenítésével és a házassági beleegyezés

¹¹ Vö. CIC 1055. k. 1. §

értéktelenítésével. Ha a második férj képtelen eleget tenni ezirányú kötelezettségének, a házassági beleegyezés gyökerében sérült.

Meg kell még említenünk azt a három tényezőt, amely önmagának a házassági kapcsolatnak a feltételét képezi:

(1) személyes önátadás és a másik elfogadása, addig a pontig, ahol a másik fél személyes létünknek értelmet ad;

(2) tényleges személyközi kapcsolat, amely biztosítja a másik számára a megértést és az elfogadást. Ezt a ragaszkodást érezhetően is ki kell fejezni.

(3) nemi egység. A nemiség nem más, mint a társteremtés megtestesítője és a feléje forduló nyitott megnyilatkozás.

Számos körülmény befolyásolhatja az egyént döntéshozatalában, amely megmásíthatja az eredeti célt és érvényteleníti magát a házasságot.

4. Döntési kényszer

Döntési kényszer alapjául vegyük a házasság előtti nem várt gyermekáldás problémáját. Esetenként a terhesség siettetheti vagy hirtelen „érésre” késztheti a már eldöntött esküvői előkészületeket. Egy nem várt terhesség vezethet házassági beleegyezésre anélkül, hogy a házasságnak eredetisége és érvényessége megkérdőjeleződjön, ám gyakran ennek ellenkezője történik.

Első látásra egy nem várt terhesség külső kényszerítő erőként hat, de jobban belegondolva, rájövünk, hogy ez a kényszer inkább belsőleg nyilvánul meg, éppen a kérdés kényessége miatt.¹² Bizonyos esetekben a házasságon kívüli gyermek ténye a szabad döntést befolyásoló erőként hat. Az ilyen helyzetben levő fiatalok gyakran szüleik és/vagy környezetük kívánságának tesznek eleget esküjükkel. A helyzet áldozataiként vállalják a kényszerházasságot, anélkül azonban, hogy az ezzel járó felelősségre különleges figyelmet szentelnének. A terhességet csak ideig tartó gondként

¹² A cselekvőképességnek meg az ember akarati tevékenységének a hiányosságai között ősidők óta ismeri a jog (nemcsak a kánonjog) a kényszer és a félelem szerepét, tehát hogy ez csökkenti az embernek a cselekvési szabadságát. Különbséget tesz az ellenállhatatlan, tehát úgymond az akarat működését kikapcsoló és az egyéb külső kényszer között. Nem minősíti viszont a nem külsőnek nevezett kényszert. Úgy tűnik, hogy ezt belefoglalja az érteleme használatával vagy az ítélőképességével szabadon nem rendelkező embernek a fogalmába. Ugyanis itt olyan személyről van szó, aki nem külső kényszer hatására kiváltott félelemből, hanem valamiféle belső nyomástól hajtva cselekszik kevésbé szabadon (vö. 125.k.).

kezelik, amiért hajlandóak a házasság hosszú távra szóló kötelezettségeit kisebb és könnyebben kezelhető problémának tekinteni.

Ez azonban csapda azon fiatalok számára, akik nem eléggé érettek a házasságra vagy nincsenek kellőképpen felkészülve rá.

5. Párok tehetetlensége

Ez a társadalmi norma megerősítést nyer az egyén felelősségtudatában akkor, amikor megpróbálja orvosolni a helyzetet annak felvállalásával.

Női nem számára a nemiségben való önátadás egészen odaajándékozó áldozatot jelent. Ám ennek a beleegyezésnek a jogossága kérdéses, hisz az ebben a helyzetben levő fiatalok még nem képesek teljes önálló döntéshozatalra.

Képtelenségük éretlenségükből fakad, és abból, hogy az adott helyzet és a környezet kívánalmainak kell eleget tenni. Nem saját döntésből és szabad elhatározásból keresik egymást, hanem mert így a helyes. Ebből a megfontolásból kötik össze életüket. A döntés pillanatában, az adott helyzet miatt a szándékosság sérült. A szent kötelékben mindkét fél felelőssége, hogy egymás és a házasság javára cselekedjék. Ez az egyéni felelősség a felektől elidegeníthetetlen, hacsak nem mindketten képesek ennek a kölcsönösségnek a vállalására.

Ma már vita nélkül elfogadják, hogy a házasság lényegi eleme a felek életközössége a kölcsönös szeretetben.

6. Alapvető egyenlőség

Sok házasságban a pár egyik tagja nem a másik fél elutasításával találkozik, hanem annak a pszichológiai képtelenségével, hogy közösségi életet éljen és hogy a másikat szeresse.¹³ Az egyházi tanítás a társadalomtudományok eredményeinek tükrében állítja, hogy az ilyen fél nem képes a közösségi együttélést felvállalni.

Az egyházjog a házasságra való érettséget bizonyos fejlődés eredményeként gondolja el, amely képes arra, hogy a szent kötelék által megkövetelt életközösséget megvalósítsa. Ennek a megélt

¹³ VI. Pál pápa a „házastársi szerelmet” pszichológiai jellegű erőnek tekintette. Kihangsúlyozva, hogy ahol hiányzik az igazi házastársi szerelem, a házások egy igen erős ösztökét nélkülöznek a közösség minden feladatát és a házastársi kötelezettségek kölcsönös őszinteségben történő megvalósítását illetően. Ellenben, ahol igazi házastársi szerelem érvényesül, ez a szerelem emberi, teljes, hűséges és kizárólagos egészen a halálig. Vö. VI. Pál beszéde a Rota Romana prelátusaihoz, 1976. február 9., in: AAS, 68 (1976), pp. 205–206.

közösségi életformának azonban biztosítania kell a személyes kapcsolatok jogosultságát.

Mindegyik félnek alkalmasnak kell lennie arra, hogy a másiknak ajándékozhassa magát, hogy felismerje partnere másságában saját *alter ego*-ját. Mindkettőnek be kell fogadnia a másikat saját világába, hogy azáltal saját személyisége tovább fejlődhessen.¹⁴

A házaséletben minden *szónak* egy *cselekedet* a következménye, amely utóbbi gyakran azt bizonyítja, hogy a szó valótlan, nem szívből jövő. Bizton állíthatjuk, hogy magas IQ-val rendelkező, karrierjük csúcán levő emberek gyakran ártalmas, pusztító családi háttérrel rendelkeznek. Mindez az eredeti döntés milyenségéből fakad.

Az emberi természetnek alkotó eleme az interperszonális kapcsolatra való képesség, amely saját személyének értéket és biztonságot ad.¹⁵ Mindegyik visszavonhatatlan „én”-t képez, aki felelősen rendelkezhet önmagával és arra hivatott, hogy személyiségének egyedi vonásait, tulajdonságait továbbfejleszthesse. Ugyanakkor az egyedi személy ténylegesen közösségi személy is: emberek közti kapcsolatai meghatározzák fejlődésének milyenségét. Az egyén fejlődése attól a nyitottságtól, elfogadó- és odaadó képességtől függ, amellyel a körülötte levő világot szemléli. A világ nem csak egy előttünk, körülöttünk levő világ, hanem minket élénken befolyásoló tényező: annak függvényében viszonyulunk a világhoz, amilyen hatással van ránk.

A harmonikus kapcsolat kialakítását gátló tényező gyökere az ember lelki beállítódásában található:

- lelki merevségéből kifolyólag annyira központba helyezi önmagát, hogy ennek rendeli alá minden megnyilvánulását;
- pszichikai éretlenségét az egyén úgy próbálja álcázni, hogy mindent önmaga felé irányít;
- mások iránti közömbösségét védőfalként emeli maga köré.

7. Eredmény: képtelenség

Bármennyi példát sorolnánk is fel bizonyításként, mindegyik belső konfliktusoktól és az elkötelezettségtől való rettegéstől származnak. Míg az igazi béke állandó keresést jelent, addig a

¹⁴ Vö. R.R. SALLOCH-VOGEL, „Persönlichkeit und Sucht”, in: *De Processibus Matrimonialibus*, 3 (1996), pp. 109–122.

¹⁵ Vö. L. VELA SÁNCHEZ, „De personalismo in iure matrimoniali novi Codicis”, in: *Periodica*, 79 (1990), pp. 37–67.

merev vagy közömbös ember látszólagos békéje rutinos, kötöttségektől mentes életformában nyilvánul meg.

A merevség bizonyos foka képtelenné teszi az egyént bármilyen kötelezettség vállalására vagy elfogadására. Nehezen megérthető okok miatt egyes emberek sosem lépnek túl a dolgokhoz való túlzott ragaszkodásukon, nem válnak önmagukkal szabadon rendelkező személyiséggé, és így bárki számára manipulálhatóvá lesznek. Mégis, az emberi természet nem teljesen uralható, mivel szükségszerűen és gyakran öntudatlanul az alapvető szabadsággal és egyedi személyiséggel rendelkező ember megtagadja önmaga kizsákmányolását.

Egy megzavart ember számára a másik személyiségének a szabadsága veszélyes lázadásnak minősül, amely aláassa a kapcsolat lényegét, mindenekelőtt magát a kapcsolatban levő személyt veszélyezteti.

8. Fő jellemvonások

Az ehhez hasonló kapcsolatokban az egyén veszélyben forog, hiszen a viszony, amelyben él, egyáltalán nem az ő elvárásai szerint alakult. Személyisége alapjaiban fenyegeti a másikat, mivel számára az a legnagyobb kihívás, hogy megszüntesse az őt fenyegető veszélyt vagy annak forrását. Ebből a bizonytalan és fenyegető helyzetből (frusztráció) születik meg a terrorizáló késztetés.

Ez az üldözési kényszer által előidézett magatartás a másik erkölcsi megalázását, más kapcsolatoktól való elidegenítésének a vágyát foglalja magába. Ugyanakkor a partner gondolat- és érzélemvilágát is uralni akarja. Ilyen esetben a társsal való minden érintkezés kizárólagos és romboló „én-te” kapcsolatról szól. Ám még ekkor is, bármilyen is a másik fél passzivitása vagy függősége, bizonyos hajlam található meg az egyik félben, amellyel mintegy megengedi, hogy a másik uralhassa pusztán azért, hogy megszabaduljon ettől a fajta szolgaságtól.

Az egyén szabad akarata és önrendelkezése állandó és visszavonhatatlan gátat vet az uralkodni vágyó fél akaratának. Számára bármilyen eltérés a „normától”, tőle való különbözés törésnek, az egyéni érdekek követése pedig hűtlenségnek minősül. Ugyanakkor, ellentmondásosan ugyan, de a beteg mindig távolságot tart önmaga és partnere között, sohasem adva át és fedve fel önmagát.

Ha egy pár ez után az összeolvadás modell után szerveződik, hajlamosak úgy élni, hogy mindenféle különbséget és eltérést

kiiktassanak életükből, így egymásnak tökéletes utánczatai legyenek. Ám ebben az esetben nem lehet szó igazi életközösségről.

Hiteles párkapcsolatok, különösen a házasság lényegi eleme a „mi”-től való elhatárolása az egész individuum életének, az egyéni szabadság szükségességének és fontosságának a felismerése, valamint annak a távolságnak az elfogadása és tiszteletben tartása, amely a partnerek között fennáll. Csak akkor beszélhetünk párbeszédéről, ha a felek felismerik és elfogadják egymást. Valódi kommunikáció akkor van, ha a megváltoztatás szándéka nélkül tudnak együtt élni, egymás egyediségével, különbözőségeivel és előnyös tulajdonságaival együtt.

Az összeolvadás modellben ennek ellenkezője történik: az egyik fél elveszti önmaga feletti rendelkezését, míg a másik egyedül marad, azáltal, hogy túlzó uralkodni vágyásával tönkretette a másikat. Felnőtt az, aki képes megtalálni és betartani azt a tisztes távolságot, amely által elkerülhető az összeolvadás, az elszemélytelenedés, és ezáltal csere jöhet létre.

Mindezekben az esetekben – amikor a házasság lényegi kötelezettségeinek felvállalásának képtelenségéről beszélünk – az egész személyiség képezi a vita központját, azáltal hogy képtelen önmaga elfogadására. Alapvető problémát képez az egyén tehetetlensége, amellyel nem tudja felfedezni a másokban az *alter ego*-ját, nem tudja a másikért elkötelezni önmagát, elfogadni és tisztelni őt egyenrangú félként. Nem lehet közösségről beszélni ott, ahol a kötelék tartama szükségszerűen korlátozott. Házastársi elkötelezettség vagy korlátlan, vagy nem beszélhetünk házasságról.

Szintén érvénytelenítő forrás a beleegyezés hiányossága,¹⁶ hiszen ez az alapja a házasság élet- és szeretetközösségének. A házasság megvalósítására történő első lépés a jóváhagyás, beleegyezés. A szent kötelék megélés nem más, mint a kezdeti hozzájárulásban benne levő eredeti elképzelések valóra váltása. Az élet- és szeretetközösséget igazi valójában felvállalni képtelen személy nem

¹⁶ Vö. BURKE, „The Object of the Marital Self-Gift as Presented in Canon 1057 §2”, in: *Studia canonica*, 31 (1997), pp. 403–420; J.M. CASTANO, „El canon 1057, centro de la legislación matrimonial de la Iglesia”, in: *Revista Espanola de Derecho Canónico*, 47 (1990), pp. 563–575. II. JÁNOS PÁL pápa a Rota Romana prelátusaihoz intézett évi beszédeiben gyakran meghagyta, hogy kerüljék a szélsőségeket ezekben a komplex kérdésekben és új megvilágításban emlékeztetett a házasságra vonatkozóan a keresz-tény antropológiára. Vö. Alloc. ianuarii 1993, in: AAS, 85 (1993), pp. 1256–1260.

adhat érvényes házassági beleegyezést, még ha meg is van az egyesülésre, közösségre való vágya.

A harmadik érvénytelenítő forrás a házasság lényegi jellegének vállalásának a képtelensége. Megnyilvánulása a másik megalázó megítélésében és kezelésében történik. Csak akkor lehet szó kölcsönös „igen”-ről, ha szándékunk az előttünk álló embert ajándékként elfogadni és önmagunkat ajándékként átadni. E nélkül a szándék nélkül nem áll fenn a házasság szentségének a kiszolgáltatása, hiszen egyik vagy mindkét személy számára az előtte álló fél üres, értéktelen tárgyként jelenik meg, akivel a házasságban saját belátásuk szerint bánhatnak.

A házasság lényegi kötelezettségeinek vállalására való képtelensége nem váltja ki az érvényes beleegyezést, függetlenül a külsőségektől és a jóváhagyó személy belső akaratától. Ebben az esetben az eredeti „igen” értéke vitatható, nem pedig az azt követő bármiféle megnyilvánulás.